

ผู้ค้ำประกันหรือผู้รับเคราะห์ในคดีล้มละลาย Guarantor or Victim in the Bankruptcy Case

- ดร. พงษ์สิทธิ์ อรุณรัตนกุล
- อาจารย์ประจำ คณะนิติศาสตร์
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- Pongsit Aroonratanakul
- E-mail: pongsit.aro@gmail.com

บทคัดย่อ

ผู้ค้ำประกันคือบุคคลที่ยอมเอาตนเข้ามาเสี่ยงภัยเพื่อรับรองหนี้ของบุคคลหนึ่ง โดยตนเองมิได้ผลประโยชน์ใดๆ จากการที่เป็นผู้ค้ำประกัน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยจึงกำหนดให้ผู้ค้ำประกันมีสิทธิต่างๆ ที่จะไต่เบียดเอาแก่บุคคลที่ตนเองค้ำประกันได้ ซึ่งรวมถึงค่าเสียหายอื่นๆ ที่เกิดจากการค้ำประกันด้วย แต่อย่างไรก็ดี หากสถานะของลูกหนี้หรือบุคคลที่ผู้ค้ำประกันได้ค้ำประกันให้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือ กรณีที่ลูกหนี้ได้ถูกฟ้องเป็นคดีล้มละลาย และได้มีการตกลงประนอมหนี้กับเจ้าหนี้ ผลจากการดำเนินการดังกล่าวตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 กลับทำให้สิทธิของผู้ค้ำประกันถูกจำกัดหรือลดน้อยลง

ผู้ค้ำประกันไม่อาจทราบได้อย่างแน่นอนว่าบุคคลที่ตนเองได้ค้ำประกันไว้นั้น จะถูกฟ้องร้องเป็นคดีล้มละลายในอนาคตหรือไม่ ดังนั้น การที่พระราชบัญญัติล้มละลายกำหนดให้สิทธิของผู้ค้ำประกันถูกจำกัดหรือลดน้อยลงจากสิทธิที่มีอยู่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงไม่เป็นธรรมแก่ผู้ค้ำประกัน และอาจทำให้ผู้ค้ำประกันต้องกลายเป็น “ผู้รับเคราะห์” ในคดีล้มละลาย อีกด้วย

คำสำคัญ: ค้ำประกัน, ล้มละลาย, ประนอมหนี้

Abstract

Guarantor is a person who takes a risk to guarantee another person's debt without any benefits. Therefore, the Thai Civil and Commercial Code provides that a guarantor has a right to recourse and a right to damages. However, the status of the debtor can possibly be changed. Especially, when a bankruptcy lawsuit has been filed against the debtor, and he makes a composition with his creditors. Under the Bankruptcy Act B.E. 2483, the composition will affect the rights of the guarantor significantly.

It is almost impossible that the guarantor could foresee that the debtor will be sued in the bankruptcy case. Hence, the limit or decrease of the guarantor's rights according to the Bankruptcy Act B.E. 2483 is not fair for the guarantor comparing to the guarantor's rights under the Civil and Commercial Code. In this case, the guarantor seems to be a victim when it comes to bankruptcy cases.

Keywords: Guarantee, Bankruptcy, Composition

1. บทนำ

สัญญาค้ำประกันเป็นสัญญาที่ประกันหนี้ด้วยตัวบุคคล ซึ่งมูลหนี้ประธานอาจเกิดขึ้นจากหนี้ประเภทใดก็ได้ เช่น หนี้ที่เกิดจากสัญญาซื้อขาย หรือหนี้ที่เกิดจากสัญญาจ้างแรงงาน หนี้ละเมิด ฯลฯ เมื่อผู้ค้ำประกันตกลงค้ำประกันให้แก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด อาจเปรียบได้ว่าผู้ค้ำประกันยอมตนที่จะเข้าเสี่ยงภัยในการที่จะต้องชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ หากลูกหนี้หรือบุคคลที่ตนค้ำประกันให้ไม่ยอมชำระหนี้หรือชำระหนี้ไม่ครบถ้วน อย่างไรก็ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยยังเปิดโอกาสให้ผู้ค้ำประกันมีสิทธิไต่เบี่ยงเอาจากบุคคลที่ตนค้ำประกันไว้ได้

แต่ในกรณีที่ลูกหนี้ได้ถูกฟ้องเป็นคดีล้มละลายแล้ว หากลูกหนี้ได้มีการประนอมหนี้กับเจ้าหนี้ พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 กลับกำหนดให้สิทธิของผู้ค้ำประกันในคดีล้มละลายมีน้อยลงหรือถูกจำกัดเมื่อเปรียบเทียบกับสิทธิของผู้ค้ำประกันที่ปรากฏในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งการกำหนดดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ค้ำประกัน

2. แนวคิดเกี่ยวกับการค้ำประกัน

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยได้กำหนดความหมายของคำว่าค้ำประกันไว้ในมาตรา 680 ดังนี้ “อันว่าค้ำประกันนั้น คือ สัญญาซึ่งบุคคลภายนอกคนหนึ่ง เรียกว่า ผู้ค้ำประกัน

ผูกพันตนต่อเจ้าหนี้คนหนึ่ง เพื่อชำระหนี้ในเมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้”

จากบทบัญญัติดังกล่าว มีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือ¹

2.1 ผู้ค้ำประกันต้องเป็นบุคคลภายนอก

2.2 การค้ำประกันต้องมีหนี้ระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ และ

2.3 ผู้ค้ำประกันต้องผูกพันตนต่อเจ้าหนี้เพื่อชำระหนี้ในเมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้

เมื่อผู้ค้ำประกันซึ่งเป็นบุคคลภายนอกแสดงเจตนาผูกพันตนเพื่อค้ำประกันหนี้ของลูกหนี้ต่อเจ้าหนี้ในกรณีที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้โดยมีหลักฐานเป็นหนังสือ ส่งผลให้ผู้ค้ำประกันมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องชำระหนี้ต่อเจ้าหนี้ตามที่ตนเองได้ค้ำประกันไว้ ซึ่งโดยหลักแล้วย่อมเป็นไปตามข้อตกลงในสัญญาค้ำประกันที่ทำขึ้นระหว่างเจ้าหนี้และผู้ค้ำประกัน²

ผู้ค้ำประกันอาจจะหลุดพ้นจากหน้าที่หรือความรับผิดในการค้ำประกันได้ หากหนี้ของลูกหนี้ได้ระงับสิ้นไปซึ่งเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 698 ที่บัญญัติว่า “อันผู้ค้ำประกันย่อมหลุดพ้นจากความรับผิดในขณะเมื่อหนี้ของลูกหนี้ระงับสิ้นไปไม่ว่าเพราะเหตุใดๆ” คำว่าหนี้ของลูกหนี้ระงับสิ้นไปนั้น สามารถแบ่งได้ 5 ประการ คือ การชำระหนี้ ปลดหนี้ หักกลบหนี้ แปลงหนี้ใหม่และหนี้เคลื่อนกลืนกัน ซึ่งหากหนี้ประธานระงับไปด้วยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งใน 5

¹ บัญญา ถนอมรอด, รวมคำบรรยาย ภาคหนึ่ง สมัยที่ 70 ปีการศึกษา 2560 เล่ม 4, สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, หน้า 8-10.

² อานนท์ ศรีบุญโรจน์, กฎหมายประกันด้วยบุคคลและทรัพย์สิน ค้ำประกัน จำนอง จำนำ, พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม 2559, หน้า 33.

ประการที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว ย่อมทำให้สัญญา
ค้ำประกันเป็นอันระงับสิ้นไปด้วย³

นอกจากนี้แล้ว ตามความในมาตรา 691⁴ ที่
ได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 20)
พ.ศ. 2557 ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่า ในกรณีที่เจ้าหนี้
ตกลงกับลูกหนี้ อันมีผลเป็นการลดจำนวนหนี้ที่มี
การค้ำประกันรวมทั้งดอกเบี้ย ค่าสินไหมทดแทน
หรือค่าภาระติดพัน ถ้าลูกหนี้ได้ชำระหนี้ตามที่ได้
ลดแล้ว หรือลูกหนี้ชำระหนี้ตามที่ได้ลดไม่ครบถ้วน
แต่ผู้ค้ำประกันได้ชำระหนี้ส่วนที่เหลือนั้นแล้วก็ดี
หรือลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ตามที่ได้ลดแต่ผู้ค้ำประกันได้
ชำระหนี้ตามที่ได้ลดนั้นแล้วก็ดี ให้ผู้ค้ำประกันเป็น
อันหลุดพ้นจากการค้ำประกัน

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็น
ว่า ในกรณีที่เจ้าหนี้และลูกหนี้ได้มีการตกลงกัน ซึ่ง
ความตกลงดังกล่าวมีผลทำให้จำนวนหนี้ที่มีการค้ำ
ประกันลดลง หากลูกหนี้หรือผู้ค้ำประกันได้ชำระหนี้
ให้แก่เจ้าหนี้จนครบถ้วนตามจำนวนที่ตกลงกันใหม่
แล้ว ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดให้
ถือว่าผู้ค้ำประกันเป็นอันหลุดพ้น

อย่างไรก็ดี มีข้อสังเกตที่น่าสนใจเกี่ยวกับ
การที่เจ้าหนี้ตกลงกับลูกหนี้ อันมีผลเป็นการลด
จำนวนหนี้ที่มีการค้ำประกัน กล่าวคือ การที่เจ้าหนี้
และลูกหนี้ตกลงลดจำนวนหนี้ นั้น สามารถถือได้ว่า
การกระทำได้กล่าวเป็นการประนอมหนี้ในคดี
ล้มละลายหรือไม่ อย่างไรก็ดี หากพิจารณาถึง
บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
ของไทยมิได้มีการกล่าวถึงการประนอมหนี้ไว้ใน
มาตราใดเลย

3. สิทธิของผู้ค้ำประกัน ในการประนอม หนี้คดีล้มละลาย

พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483
กำหนดให้ในคดีล้มละลาย ลูกหนี้สามารถยื่นคำขอ
ประนอมหนี้ได้ ซึ่งอาจเป็นการขอประนอมหนี้ก่อน
ล้มละลาย⁵ หรือขอประนอมหนี้ภายหลังล้มละลาย
ก็ได้⁶ แต่ผลของการขอประนอมหนี้ไม่ว่าจะเป็น
ก่อนหรือหลังจากการล้มละลายดังกล่าว กลับไม่
ทำให้ผู้ค้ำประกันหลุดพ้นจากความรับผิดชอบในการ
ประนอมหนี้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ผู้ค้ำประกัน
ไม่อาจได้รับผลประโยชน์จากการประนอมหนี้

³ อานนท์ ศรีบุญโรจน์, อ้างแล้ว, หน้า 73.

⁴ มาตรา 691 ในกรณีที่เจ้าหนี้ตกลงกับลูกหนี้ อันมีผลเป็นการลดจำนวนหนี้ที่มีการค้ำประกันรวมทั้งดอกเบี้ย ค่าสินไหมทดแทน หรือค่าภาระติดพันอันเป็นอุปสรรคแห่งหนี้รายนั้น ให้เจ้าหนี้มีหนังสือแจ้งให้ผู้ค้ำประกันทราบถึงข้อตกลงดังกล่าวภายในหกสิบวัน นับแต่วันที่ตกลงกันนั้น ถ้าลูกหนี้ได้ชำระหนี้ตามที่ได้ลดแล้วก็ดี ลูกหนี้ชำระหนี้ตามที่ได้ลดไม่ครบถ้วนแต่ผู้ค้ำประกันได้ชำระหนี้ ส่วนที่เหลือนั้นแล้วก็ดี หรือลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ตามที่ได้ลดแต่ผู้ค้ำประกันได้ชำระหนี้ตามที่ได้ลดนั้นแล้วก็ดี ให้ผู้ค้ำประกันเป็นอัน หลุดพ้นจากการค้ำประกัน ในการชำระหนี้ของผู้ค้ำประกันดังกล่าว ผู้ค้ำประกันมีสิทธิชำระหนี้ได้แม้จะล่วงหน้ากำหนดเวลา ชำระหนี้ตามที่ได้ลดแต่ต้องไม่เกินหกสิบวันนับแต่วันที่ครบกำหนดเวลาชำระหนี้ดังกล่าว ในกรณีที่เจ้าหนี้มีหนังสือแจ้งให้ผู้ค้ำประกัน ทราบถึงข้อตกลงดังกล่าวเมื่อล่วงหน้ากำหนดเวลาชำระหนี้ตามที่ได้ลดแล้ว ให้ผู้ค้ำประกันมีสิทธิชำระหนี้ได้ภายในหกสิบวัน นับแต่วันที่เจ้าหนี้มีหนังสือแจ้งให้ผู้ค้ำประกันทราบถึงข้อตกลงนั้น ทั้งนี้ ข้อตกลงที่ทำขึ้นภายหลังที่ลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้แล้ว หากในข้อตกลงนั้นมีการขยายเวลาชำระหนี้ให้แก่ลูกหนี้ มิให้ถือว่าเป็นการผ่อนเวลาตามมาตรา 700

⁵ พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 45-60

⁶ พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 63

ตามความในมาตรา 59 แห่งพระราชบัญญัติ
ล้มละลาย พ.ศ. 2483⁷

คำว่า “ประนอมหนี้” มีความหมายเพียงใด
นั้น หากพิจารณาจากบทบัญญัติในประมวล
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จะพบว่าประมวล
กฎหมายของไทยมิได้มีการกล่าวถึงการประนอมหนี้
ไว้ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น และหากพิจารณาถึง
พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 แม้จะมีการ
กล่าวถึงการประนอมหนี้ไว้ในหลากหลายมาตรา
แต่หาได้มีการให้นิยามความหมายไว้อย่างชัดเจน
จะมีปรากฏเพียงแค่ขั้นตอนและวิธีการประนอมหนี้
เท่านั้น

สำหรับความเห็นของนักกฎหมายบางท่าน
อาจกล่าวได้ว่า การประนอมหนี้ คือ การที่ลูกหนี้
ขอทำความตกลงในเรื่องหนี้สินโดยวิธีขอชำระหนี้
แต่เพียงบางส่วนหรือชำระโดยวิธีอื่น โดยที่ประชุม
เจ้าหนี้ยอมรับคำขอนั้นและศาลเห็นชอบ⁸ หรือ
การที่ลูกหนี้ขอทำความตกลงกับเจ้าหนี้เกี่ยวกับ
หนี้สินของตน โดยขอลดจำนวนหนี้ที่จะชำระคืน
แก่เจ้าหนี้บางส่วน และทำให้หนี้สินเดิมระงับไป
ทั้งหมด⁹ ซึ่งโดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า การประนอม
หนี้ คือการที่ลูกหนี้แสดงเจตนาขอชำระหนี้ โดยขอ
ชำระเพียงบางส่วนหรือขอลดจำนวนหนี้ลง และ

ได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมเจ้าหนี้และศาล
ซึ่งส่งผลให้หนี้สินเดิมระงับไป

อย่างไรก็ดี หากพิจารณาจากคำพิพากษา
ของศาลฎีกา จะพบว่าไม่มีคำพิพากษาของศาลฎีกา
ที่ให้นิยามความหมายของคำว่า การประนอมหนี้
ไว้อย่างชัดเจน หากแต่มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่แสดง
ให้เห็นเพียงว่า การประนอมหนี้มิใช่การปลดหนี้
ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 340
เท่านั้น¹⁰

นอกจากนี้ นักกฎหมายหลายท่านได้ให้ความ
เห็นไว้ว่า การประนอมหนี้ไม่ทำให้หนี้สินเดิมระงับ
สิ้นไป¹¹ และจะมีผลเฉพาะตัวลูกหนี้เท่านั้นที่จะหลุด
พ้นจากหนี้เดิมและลูกหนี้จะมาผูกพันตามหนี้ใน
คำขอประนอมหนี้¹² ตัวอย่างเช่น ในคดีล้มละลาย
ลูกหนี้มีหนี้อยู่ 50 ล้านบาท และยื่นขอประนอมหนี้
แก่เจ้าหนี้ทั้งหลาย โดยขอประนอมหนี้เหลือ 30
ล้านบาท ซึ่งที่ประชุมเจ้าหนี้ยอมรับและศาล
เห็นชอบ หากลูกหนี้ได้ชำระหนี้ครบ 30 ล้านบาท
แก่เจ้าหนี้ทั้งหลายแล้ว ลูกหนี้เป็นอันหลุดพ้นจาก
ความรับผิดชอบในการชำระหนี้ แต่ในทางกลับกัน ผู้ค้า
ประกันของลูกหนี้หาได้หลุดพ้นไม่ ผู้ค้าประกันยัง
มีหน้าที่ที่จะต้องชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้อีก 20 ล้าน
บาท จะเห็นได้ว่าการประนอมหนี้นั้นมีผลเฉพาะแต่

⁷ มาตรา 59 การประนอมหนี้ไม่ทำให้บุคคลซึ่งเป็นหุ้นส่วนกับลูกหนี้หรือรับผิดชอบร่วมกับลูกหนี้ หรือค้ำประกันหรืออยู่ในลักษณะ
อย่างผู้ค้ำประกันของลูกหนี้ หลุดพ้นจากความรับผิดชอบด้วย

⁸ โชค จารุจินดา, กฎหมายลักษณะล้มละลาย, 2507 หน้า 168.

⁹ จีรภัทร การประเสริฐกิจ, กระบวนการประนอมหนี้ก่อนล้มละลายตามกฎหมายล้มละลายของไทย, วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2545, หน้า 16.

¹⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 635/2522

¹¹ ชีพ จุลมนต์และกนก จุลมนต์, คำอธิบายกฎหมายล้มละลาย, พิมพ์ครั้งที่ 3 2559, หน้า 101.

¹² เอื้อน ขุนแก้ว, กฎหมายล้มละลาย, พิมพ์ครั้งที่ 13 (แก้ไขเพิ่มเติม) 2559, หน้า 129.

ตัวลูกหนี้เท่านั้น ผู้ค้ำประกันยังจำต้องรับผิดชอบในหนี้ที่ได้มีการค้ำประกันตามส่วนที่เจ้าหนี้ขาดอยู่โดยอาศัยมูลหนี้เดิมก่อนที่จะมีการประนอมหนี้

นอกจากนี้แล้ว การประนอมหนี้ยอมผูกมัดเจ้าหนี้ทั้งหมดในหนี้ที่อาจขอรับชำระหนี้ได้ ซึ่งมีผลทำให้เจ้าหนี้ที่ไม่ได้ขอรับชำระหนี้ ไม่มีสิทธิได้รับชำระหนี้เลยก็ตาม แต่หนี้ที่มีอยู่มิได้ระงับไปแม้ว่าลูกหนี้จะหลุดพ้นจากความรับผิดชอบในการชำระหนี้ เพราะการประนอมหนี้ไปแล้ว เจ้าหนี้ที่ไม่ได้ขอรับชำระหนี้ยังสามารถเรียกให้ผู้ค้ำประกันชำระหนี้ทั้งหมดแก่ตนเองได้อีกด้วย¹³

ประเด็นที่น่าสนใจ คือ ผู้ค้ำประกันสามารถใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาเงินที่ตนเองชำระหนี้แทนลูกหนี้คืนจากลูกหนี้ได้หรือไม่ ซึ่งพระราชบัญญัติล้มละลายกำหนดให้สิทธิไล่เบี้ยของผู้ค้ำประกันมีอยู่เต็มจำนวน¹⁴ หากแต่ถ้าเจ้าหนี้ได้ขอรับชำระหนี้ไว้ทั้งหมดแล้ว ผู้ค้ำประกันย่อมไม่สามารถขอรับชำระหนี้ได้¹⁵ ดังนั้น ในกรณีที่เจ้าหนี้ได้ยื่นขอรับชำระหนี้ไว้เต็มจำนวนแล้ว แม้ต่อมาผู้ค้ำประกันได้ชำระหนี้แทนลูกหนี้ไป ผู้ค้ำประกันก็ไม่สามารถรับสิทธิเพื่อไปไล่เบี้ยเอาเงินที่ตนได้ชำระคืนแก่ลูกหนี้ได้

4. วิเคราะห์สิทธิของผู้ค้ำประกันในการประนอมหนี้คดีล้มละลาย

หากนำสิทธิของผู้ค้ำประกันในคดีแพ่งทั่วไปมาเปรียบเทียบกับสิทธิของผู้ค้ำประกันในการประนอมหนี้คดีล้มละลายแล้ว สามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

4.1 การประนอมหนี้กับเจ้าหนี้ จะมีผลทำให้สัญญาค้ำประกันระงับไปหรือไม่

ผู้เขียนเห็นว่า หากพิจารณาถึงหลักการแสดงเจตนา เมื่อเจ้าหนี้และลูกหนี้ได้มีการแสดงเจตนาร่วมกันที่ตกลงให้ลูกหนี้ชำระหนี้ผิดไปจากที่ได้ตกลงกันแต่เดิม ซึ่งมีผลทำให้หนี้เดิมระงับไป การแสดงเจตนาดังกล่าวย่อมเกี่ยวข้องกับกฎหมายในเรื่องของการประนีประนอมยอมความ¹⁶

ดังนั้น สิ่งที่จะต้องพิจารณา คือ การทำสัญญาประนีประนอมยอมความจะทำให้ผู้ค้ำประกันหลุดพ้นจากความรับผิดชอบในหนี้เดิมที่ได้ค้ำประกันด้วยหรือไม่ ซึ่งกรณีดังกล่าวจะต้องแยกพิจารณาเป็น 2 กรณี คือ (1) การทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันนอกศาล และ (2) การทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันในศาล

¹³ กมล อีรเวชพลกุล, คำบรรยายกฎหมายล้มละลายและฟื้นฟูกิจการ, 2561, หน้า 260.

¹⁴ มาตรา 101 ถ้าลูกหนี้ร่วมบางคนถูกพิทักษ์ทรัพย์ ลูกหนี้ร่วมคนอื่นอาจยื่นคำขอรับชำระหนี้สำหรับจำนวนที่ตนอาจใช้สิทธิไล่เบี้ยในเวลาภายหลังหน้าได้ เว้นแต่เจ้าหนี้ได้ใช้สิทธิขอรับชำระหนี้ไว้เต็มจำนวนแล้ว
บทบัญญัติในวรรคก่อนให้ใช้บังคับแก่ผู้ค้ำประกัน ผู้ค้ำประกันร่วม หรือบุคคลที่อยู่ในลักษณะเดียวกันนี้โดยอนุโลม

¹⁵ วิชา มหาคุณ, คำอธิบายกฎหมายล้มละลายและการฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้, พิมพ์ครั้งที่ 14 2557, หน้า 249.

¹⁶ โปรดพิจารณาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 850 “อันว่าประนีประนอมยอมความนั้น คือสัญญาซึ่งผู้เป็นคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายระงับข้อพิพาทอันใดอันหนึ่งซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้นนั้นให้เสร็จไปด้วยต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน”

สำหรับการทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันนอกศาล จะมีผลให้หนี้เดิมเป็นอันระงับไป และเกิดหนี้ใหม่ขึ้นตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ส่งผลให้ผู้ค้าประกันหลุดพ้นจากความรับผิด เนื่องจากถือได้ว่าหนี้ตามสัญญาประกันเป็นอันระงับไป¹⁷

ส่วนการทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันในศาล ซึ่งอาจเปรียบได้กับการประนีประนอมหนี้ในคดีล้มละลายที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมเจ้าหนี้และศาล โดยการทำสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวไม่อาจถือได้ว่าเป็นการประนีประนอมยอมความตามมาตรา 850 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพราะการทำสัญญาในศาลนั้นไม่ใช่เพื่อระงับหนี้เดิมและก่อให้เกิดหนี้ใหม่ จึงไม่ทำให้หนี้เดิมระงับ และผู้ค้าประกันก็มีอาจหลุดพ้นความรับผิดตามมาตรา 698¹⁸

ตัวอย่าง คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2406/2524 การที่ ท. ทำสัญญาประนีประนอมยอมความชำระหนี้ตามสัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชีแก่โจทก์ และศาลพิพากษาให้คดีเสร็จเด็ดขาด ไปแล้ว แต่ ท. ยังมีได้ชำระหนี้ตามสัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชีแก่โจทก์ ตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นเลย เพราะยังอยู่ในระหว่างบังคับคดี ดังนั้น หนี้ที่ประกันจึงยังมิได้ระงับสิ้นไปตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 698 จำเลยผู้ค้าประกัน และผู้จำนองจึงยังไม่หลุดพ้นจากความรับผิด

แต่อย่างไรก็ดี ต่อมาศาลฎีกาได้เปลี่ยนหลักในการวินิจฉัย โดยให้เหตุผลว่าเมื่อได้มีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความแล้ว ทำให้หนี้เดิมระงับสิ้นไป ซึ่งส่งผลให้ผู้ค้าประกันหลุดพ้นจากความรับผิด¹⁹

ตัวอย่าง คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1732/2550 จำเลยทำสัญญาประกันการชำระหนี้ตามสัญญารับผิดชดใช้ความเสียหายของ ก. ต่อโจทก์ แต่เมื่อโจทก์และ ก. ได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความเกี่ยวกับค่าเสียหายที่ ก. จะต้องรับผิด ความรับผิดของ ก. ที่เกิดจากสัญญารับผิดชดใช้ความเสียหายและความรับผิดของจำเลยในฐานะผู้ค้าประกันจึงระงับสิ้นไป และทำให้ ก. ต้องรับผิดต่อโจทก์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความตาม ป.พ.พ. มาตรา 850 และ 852 เมื่อความรับผิดของ ก. ต่อโจทก์เปลี่ยนเป็นความรับผิดตามสัญญาประนีประนอมยอมความ จำเลยในฐานะผู้ค้าประกันจึงหลุดพ้นจากความรับผิดไปด้วยเนื่องจากหนี้ของ ก. ตามสัญญารับผิดชดใช้ความเสียหายระงับสิ้นไปแล้วตามมาตรา 698

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6479/2551 แม้จำเลยจะทำสัญญาประกันหนี้เงินกู้ของ จ. โดยยอมรับผิดร่วมกับ จ. อย่างลูกหนี้ร่วมก็ตาม แต่เมื่อโจทก์ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับ จ. และศาลชั้นต้นพิพากษายอม ความรับผิดของ จ. ตามสัญญากู้ยืมเงินยอมระงับสิ้นไปและทำให้ จ. ต้อง

¹⁷ ปิตุกุล จีระมงคลพาณิชย์, กฎหมายประกันด้วยบุคคลและทรัพย์สิน คำประกัน จำนอง จำนำ, พิมพ์ครั้งที่ 6 แก้ไขเพิ่มเติม, 2558, หน้า 91.

¹⁸ ปิตุกุล จีระมงคลพาณิชย์, อ้างแล้ว, หน้า 92.

¹⁹ ปัญญา ถนอมรอด, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย ยืม คำประกัน จำนอง จำนำ: ปรับปรุงตาม พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 21) พ.ศ. 2558, 2559, หน้า 192.

รับผิดชอบโจทก์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความตาม ป.พ.พ. มาตรา 850 และมาตรา 852 เมื่อความรับผิดชอบของ จ. ต่อโจทก์เปลี่ยนเป็นความรับผิดชอบตามสัญญาประนีประนอมยอมความ หนี้ของ จ. ตามสัญญากู้เงินจึงระงับสิ้นไป จำเลยในฐานะผู้ค้ำประกันการชำระหนี้ตามสัญญากู้เงินของ จ. จึงหลุดพ้นความรับผิดชอบตาม ป.พ.พ. มาตรา 698

จะสังเกตเห็นได้ว่า หากการทำสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลซึ่งอาจเปรียบได้กับการประนอมหนี้ในคดีล้มละลาย การที่ศาลฎีกาได้ตัดสินว่าการประนีประนอมยอมความในศาลมีผลทำให้สัญญาค้ำประกันเป็นอันระงับไปและผู้ค้ำประกันหลุดพ้นจากความรับผิดชอบ เนื่องจากความรับผิดชอบได้เปลี่ยนแปลงไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความ การประนอมหนี้ในคดีก็ควรที่จะส่งผลให้ผู้ค้ำประกันหลุดพ้นจากความรับผิดชอบเช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ดี อาจมีข้อโต้แย้งว่าการประนอมหนี้ในคดีล้มละลาย ไม่อาจถือได้ว่าเป็นการประนีประนอมยอมความ เพราะถือได้ว่าเป็นการที่เจ้าหนี้และลูกหนี้ตกลงปรับโครงสร้างหนี้ อาจมีการลดจำนวนหนี้ แต่หากลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบหนี้เดิมเช่นนี้หนี้เดิมก็ไม่อาจจะจบไป และไม่ถือว่าเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ²⁰

4.2 สิทธิของผู้ค้ำประกันในคดีแพ่งทั่วไป เปรียบเทียบกับสิทธิของผู้ค้ำประกันในคดีล้มละลาย

ในคดีแพ่งทั่วไป หากเจ้าหนี้ตกลงกับลูกหนี้

ซึ่งความตกลงดังกล่าวมีผลทำให้จำนวนหนี้ที่มีการค้ำประกันลดลง หากลูกหนี้หรือผู้ค้ำประกันได้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้จนครบถ้วนตามจำนวนที่ตกลงกันใหม่แล้ว ให้ถือว่าผู้ค้ำประกันเป็นอันหลุดพ้น ซึ่งเป็นไปตามความนัยมาตรา 691 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จากหลักกฎหมายดังกล่าวแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า การตกลงลดจำนวนหนี้ระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้มีผลต่อผู้ค้ำประกัน หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งคือ ผู้ค้ำประกันสามารถได้รับประโยชน์จากข้อตกลงที่ลดจำนวนหนี้ด้วย

อย่างไรก็ดี หากพิจารณาถึงสิทธิของผู้ค้ำประกันในคดีล้มละลายที่ได้มีการขอประนอมหนี้ระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ นั้น พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 59 กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า การประนอมหนี้ไม่ทำให้ผู้ค้ำประกันของลูกหนี้ หลุดพ้นจากความรับผิดชอบไปด้วย ดังนั้น แม้จะมีการประนอมหนี้ระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ ซึ่งส่งผลให้จำนวนหนี้ลดลง ผู้ค้ำประกันก็อาจได้รับสิทธิประโยชน์จากการประนอมหนี้ได้ มีเพียงตัวลูกหนี้เท่านั้นที่ได้ประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าว

ดังนั้น การตัดสิทธิของผู้ค้ำประกันในคดีล้มละลายที่จะได้รับประโยชน์จากการขอประนอมหนี้ตามมาตรา 59 นี้ จึงเป็นการบัญญัติกฎหมายที่แตกต่างกับหลักทั่วไปที่ได้บังคับใช้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และอาจกล่าวได้ว่าการตัดสิทธิดังกล่าวก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ค้ำประกัน และทำให้ผู้ค้ำประกันต้องรับผิดชอบเกินกว่าที่สมควร

²⁰ สุภาพร พิทักษ์เผ่าสกุล, คำอธิบาย ค้ำประกัน จำนอง จำน่า, พิมพ์ครั้งที่ 2 2559, หน้า 42.

4.3 สิทธิไล่เบี้ยของผู้ค้าประกันในคดีแพ่ง ทั่วไปเปรียบเทียบกับสิทธิของผู้ค้าประกันในคดี ล้มละลาย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 693 กำหนดให้ ผู้ค้าประกันซึ่งได้ชำระหนี้แล้วมีสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาจากลูกหนี้ ทั้งต้นเงิน ดอกเบี้ยและเพื่อการอื่นใดที่ต้องสูญหายหรือเสียหายไปอย่างใดๆ เพราะการค้ำประกันนั้น แต่ในทางกลับกัน ในคดีล้มละลายที่ได้มีการขอประนอมหนี้ไว้ ผู้ค้าประกันอาจไล่เบี้ยเอาจากลูกหนี้ได้ แต่เพียงส่วนที่เจ้าหนี้ได้ขอรับชำระหนี้ไว้ ซึ่งหากเจ้าหนี้ได้ใช้สิทธิขอรับชำระหนี้ไว้เต็มจำนวนแล้ว ผู้ค้าประกันก็มีอาจใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาจากลูกหนี้ได้อีก

การกำหนดสิทธิไล่เบี้ยของผู้ค้าประกันต่อลูกหนี้ตามกฎหมายล้มละลาย แสดงให้เห็นว่าสิทธิของผู้ค้าประกันถูกจำกัดไว้หรือลดลงไปจากที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยผู้ค้าประกันไม่อาจใช้สิทธิของตนเองในการไล่เบี้ยได้เต็มส่วนหรืออาจใช้สิทธิไล่เบี้ยไม่ได้เลย หากเจ้าหนี้ได้ยื่นขอรับชำระหนี้ไว้เต็มจำนวนแล้ว ซึ่งการกำหนดสิทธิดังกล่าวเป็นการขัดหรือแย้งกับหลักการทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การประนอมหนี้ในคดีล้มละลายของไทยนั้นมิได้มีการให้นิยามความหมายของคำว่า “ประนอมหนี้” ไว้อย่างชัดเจนว่ามีความหมายเพียงใด และพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า การประนอมหนี้ไม่นำมาทำให้ผู้ค้า

ประกันหลุดพ้นจากความรับผิดชอบ ซึ่งหากพิจารณาบทบัญญัติของกฎหมายล้มละลายอย่างลึกซึ้งแล้วจะพบว่าสิทธิของผู้ค้าประกันในคดีล้มละลายถูกจำกัดหรือมีสิทธิที่น้อยลง เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับผู้ค้าประกันในคดีแพ่งทั่วไป

การที่ผู้ค้าประกันได้ค้ำประกันให้แก่ลูกหนี้ส่วนหนึ่งอาจจะเกิดจากความต้องการที่จะช่วยเหลือ หรือให้การสนับสนุนลูกหนี้ให้ดำเนินการหรือทำการต่างๆ โดยไม่อาจคาดหมายล่วงหน้าได้ว่าลูกหนี้จะถูกฟ้องล้มละลาย และการที่ลูกหนี้ถูกฟ้องล้มละลายนั้นจะส่งผลให้สิทธิของผู้ค้าประกันลดลงหรือถึงขนาดไม่อาจไล่เบี้ยเอาจากลูกหนี้ได้เลย

ดังนั้น บทบัญญัติของกฎหมายล้มละลายดังที่ได้กล่าวมา อาจเป็นอุปสรรคหรือเป็นสิ่งกีดขวางในภาคธุรกิจในการดำเนินกิจการ โดยเฉพาะธุรกิจขนาดใหญ่ หรือธุรกิจที่มีความเสี่ยง อาจไม่สามารถหาผู้ค้าประกันได้ เพราะผู้ค้าประกันไม่ประสงค์ที่จะผูกพันตนเข้ามาเกี่ยวข้องกับคดีล้มละลาย อันจะส่งผลให้ตนเองถูกจำกัดสิทธิของผู้ค้าประกันในด้านต่างๆ อาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า บทบัญญัติของกฎหมายล้มละลายได้กำหนดภาระของผู้ค้าประกันไว้อย่างมาก ซึ่งอาจมากเกินไปกว่าที่ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบ ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ค้าประกันที่ยอมเสียสละตนเองเข้ามาเพื่อค้ำประกันลูกหนี้

ดังนั้น การแก้ไขบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของผู้ค้าประกันในคดีล้มละลายจึงเป็นสิ่งจำเป็นและเร่งด่วน เพื่ออาร์งไว้ซึ่งความยุติธรรมในสังคมและมิให้ผู้ค้าประกันจะต้องกลายเป็น “ผู้รับเคราะห์” ในคดีล้มละลาย

บรรณานุกรม

กมล วีระเวชพลกุล. คำบรรยายกฎหมายล้มละลาย และฟื้นฟูกิจการ. กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร, 2561.

จิรัชท์ การประเสริฐกิจ. “กระบวนการประนอมหนี้ ก่อนล้มละลายตามกฎหมายล้มละลายของไทย.” นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.

ชีพ จุลมนต์, และ กนก จุลมนต์. คำอธิบายกฎหมายล้มละลาย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา 2559.

โชค จารุจินดา. กฎหมายลักษณะล้มละลาย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2507.

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ปัญญา ถนอมรอด. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย ยืม คำประกัน จำนอง จำน่า : ปรับปรุงตาม พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 21) พ.ศ. 2558. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2559.

----- . รวมคำบรรยาย ภาคหนึ่ง สมัยที่ 70 เล่ม 4.

กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2560.

ปิติกุล จีระมงคลพาณิชย์. กฎหมายประกันด้วยบุคคลและทรัพย์สิน คำประกัน จำนอง จำน่า. พิมพ์ครั้งที่ 6 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2558.

พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483

วิชา มหาคุณ. คำอธิบายกฎหมายล้มละลายและการฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ, 2557.

สุภาพร พัทธกะเผาสกุล. คำอธิบาย คำประกัน จำนอง จำน่า. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2559.

อานนท์ ศรีบุญโรจน์. กฎหมายประกันด้วยบุคคลและทรัพย์สิน คำประกัน จำนอง จำน่า. พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2559.

เอื้อน ชุนแก้ว. กฎหมายล้มละลาย. พิมพ์ครั้งที่ 13 (แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: พลสยามพรินต์, 2559.